

KAREL JAROMÍR ERBEN

Záhořovo
lože

1 9 3 0

STARÁ ŘÍŠE NA MORAVĚ

I

Sedivé mlhy nad lesem plynou,
jako duchové vlekouce se řadem;
jeřáb ulétá v krajinu jinou —
pusto a nevlídno ladem i sadem.
Vítr od západu studeně věje,
a přižloutlé listí tichou píseň pje.
Známá-tě to píseň; pokažděť v jeseni
listové na dubě šepci ji znova:
ale málo kdo pochopuje slova,
a kdo pochopí, do smíchu mu není.

Poutníče neznámý v hábitě šerém,
s tím křížem v ruce na dlouhé holi,
a s tím růžencem — kdo jsi ty koli,
kam se ubíráš nyní pod večerem?
kam tak pospícháš? tvá noha bosa,
a jeseň chladná — studená rosa:
zůstaň zde u nás, jsmeť dobří lidi,
dobréhoť hosta každý rád vidí. —

Poutníče milý! — než tys ještě mladý,
ještě vous tobě nepokrývá brady,
a tvoje líce jako pěkné panny —
ale což tak bledé a smutně svadlé,
a tvoje oči v důlky zapadlé!
Snad je ve tvém srdci žel pochovaný?
snad že neštěstí tvé tělo svíží
lety šedivými dolů k zemi níží?

Mládenče pěkný! nechod' za noci,
možné-li, budem rádi ku pomoci,
a při nejmenším snad potěšíme.
Jen nepomíjej, pojď, pohov tělu:
nenít bez léku nižádného želu,
a mocný balzam v důvěře dříme.—

Nic neslyší, neví, aniž oko zvedne,
nenít ho možné ze snův vytrhnouti!
a tam již zachází v chrastině jedné:
Pán Bůh ho posilň na jeho pouť!

II

Daleké pole, široké pole,
předlouhá cesta přes to pole běží,
a podlé cesty pahorek leží,
a dřevo štíhlé stojí na vrchole:
štíhlát to jedlice — však beze sněti,
jen malá příčka svrchu přidělána,
a na té příčce přibitý viděti
rozpjatý obraz Krista Pána.
Hlavu krvavou v pravo nakloňuje,
ruce probité roztahuje v šíři:
v dvě světa strany jimi ukazuje,
v dvě strany protivné, jakož cesta míří:
pravou na východ, kdež se světlo rodí,
levou na západ, kdež noc vojevodí.
Tam na východě nebeská je brána,
tam u věčném ráji bydlí boží svatí;
a kdo dobře činí, čáka jemu dána,
že se tam s nimi též bude radovati.
Ale na západě jsou pekelná vrata,
tam plane mořem síra i smola,
tam pletou ďáblové, zlá rota prokletá,
zlořečené duše v ohnivá kola.
V pravo, Kriste Pane! tam dej nám dospěti,
však od levice vysvoboď své děti!

Tu na tom pahorku leže na kolenou
náš mladý poutník v ranním světle kmitu,
okolo kříže ruku otočenou,
vroucně objímá dřevo beze citu.

Brzy cos šepce, slzy roně z oka,
brzy zas vzdychá — těžce, z hluboka.—

Takto se loučí od své drahé panny
mládenec milý v poslední době,
ubíraje se v cizí světa strany,
aniž pak věda, sejdou-li se k sobě:
ještě poslední vroucí obejmutí,
ještě políbení jako plamen žhoucí:
již měj se tu dobře, dívko přežádoucí:
chvilě nešťastná pryč odtud mne nutí!—

Tvář jako stěna, pohledění ledné,
ale v srdci plamen zhoubný, divoký,
náhle se poutník se země zvedne,
a k západu rychlé zaměří kroky.—

Brzy potom zmizel v hustém lesa proutí:
Pán Bůh ho potěš na jeho pouti!

Michael Florian

III

Stojí, stojí skála v hlubokém lese,
podlé ní cesta v habrovém houští,
a na té skále dub velikán pne se,
král věkovitý nad věčnou pouští:
k nebesům holé vypínaje čelo,
zelená ramena drží na vše strany;
tuhý oděv jeho hromem rozoráný,
a pod oděvem vyhnílé tělo:
dutina prostranná, příhodná velmi—
pohodlný nocleh lité lesní šelmy!

A hle! pod tím dubem na mechovém loži,
či je ta postava veliká, hrozná?
zvíře či člověk v medvědí koži?
Sotva kdo člověka v tom stvoření pozná!

Tělo jeho — skála na skále ležící,
údy jeho — svaly dubového kmene,
vlasy a vousy v jedno splývající,
s ježatým obočím tváří začazené;
a pod obočím zrak bodající,
zrak jedovatý, podobný právě
zraku hadímu v zelené trávě.
Kdo je ten člověk? a to mračné čelo,
jakými obmysly se jest obestřelo?
Kdo je ten člověk? co chce v této poušti?—

Nic se mne neptej! ohledni se v houšti
s obě strany cesty; zeptej se těch kostí,
ježto tu leží práchnivějice;
zeptej se těch černých, nevlídných hostí,
ježto tu krákají obletující:
ti mnoho viděli — ti vědí více!

Tu však muž lesní s lože svého skočí,
zrak upřený v cestu divoce plane;
kyjem ohromným nad hlavou točí,
a skok za skokem prostřed cesty stane.

Kdo přichází cestou? — V hábitě mládenec,
kříž maje v ruce, za pasem růženec! —
Utec mládenče! obrať se zpátky!
tvá cesta v jistotu tebe smrt uvádí.
Život-tě lidský i bez toho krátký,
a škoda tvého panenského mládí!
Obrať se, utíkej, co ti síla stačí,
dokud kyj ohromný na tě nepřikvačí,
a neroztříští tvou hlavičku v kusy! —

Neslyší, nevidí, v želu svém hlubokém
jde dále předse povlovným krokem,
kde života svého pozbyti musí.—

„Stůj, červe! kdo jsi? kam tě cesta vede?“ —

Michael Horian

Zastavil se poutník, zvedna líce bledé:
„Jsem zatracenec“ — odpovídá tiše —
„do pekla cesta má, satanské říše!“ —

„Hoho! do pekla? — Čtyřicáté léto,
co již tu sedím, mnoho jsem slyšival,
mnoho vidíval, ale písňě této
potud mi nikdo ještě nezazpíval! —
Hoho! do pekla? netřeba ti kroků,
sám tě tam dopravím, nevzdechneš ani! —
Však až se naplní můj počet roků,
přijdu snad za tebou také na snídání!“ —

„Nic ty se nerouhej milosti Boží!
Dříve než jsem viděl den života prvý,
zapsán jsem peklu otce svého krví
klamem ďábelským — pro pozemské zboží.
Milost Boží velká! a znamení kříže
zlámeť i strašlivé pekelné mříže,
porazí Satana se vši jeho mocí!
Milost Boží velká! ta ráčí dáti,
že se slabý poutník co vítěz navrátí,
dobude zápisu z pekelné noci.“ —

„Co pravíš? — za těch let, za čtyřiceti,
bez počtu jsem jich do pekla zklátil,
však se ještě nikdo zpátky nenavrátil! —
Slyš červe! jsi mladé heboučké pleti,
bylbys mi dobře, místo tuhé zvěři,
za malou pochoutku dnes na večeri:

ale pustím tě — nechám tebe jíti —
však ještě nikdo, co jich tu šlo koli,
neušel mojí sukovité holi! —
Pustím tě, červe! ale to chci míti:
přisahej, že potom věrně mi poviš,
co v pekle uvidíš, a čeho se doviš.“ —

I vztýčil se poutník, a vysoko zdviže
hůl svou poutnickou se znamením kříže:
„Přisahám na kříže svatého slávu,
že ti z pekla věrnou přinesu zprávu!“

IV

Minula zima, sníl na horách taje,
v údolích povodeň od sněhu a deště;
jeřáb se vrací z dalekého kraje:
a však náš poutník nepřichází ještě.

V zeleň oděly se v lese ratolesti,
fijala pode křem milou vůni dýše;
slavík vypravuje dlouhé pověsti:
ale žádná zpráva z pekelné říše.

Ušlo jaro — léto; již se dnové krátí,
povětrí chladne, listí opadává:
z pekla však žádná, žádná nejde zpráva.
Zdali se poutník přece ještě vrátí?
zdali nekleslo cestou jeho tělo?
zdali ho peklo v sobě nepozřelo? —

Lesní muž pod dubem s vysokého stanu
škaredě pohlíží v západní stranu;
sedí a bručí: „Co jich tu šlo koli,
neušel nikdo mé sukovité holi!
Jen jednoho jsem na slovo vsadil,
jen toho jednoho — a ten mne zradil!“ —

„O nezradil tebe!“ — ozval se týmž časem
podlé muže poutník povýšeným hlasem;

postava přímá, oko přísné, smělé,
studený poklid na jeho čele,
a z jeho bledé, ušlechtilé tváře
jakoby planula slunečná záře.

„Nezradil jsem tebe! přísahou ztuha
zavázal jsem se ti, hříšný Boží sluha;
a nyní přísahám ještě tobě znova:
přísahám na kříže svatého slávu,
že tobě věrnou z pekla nesu zprávu!“

Zachvěl se muž lesní, slyše tato slova,
a vyskočil zhůru, sáhna po své zbroji:
a však jako bleskem omráčený stojí —
nesneseť zrak jeho zraku poutníkova.

„Tuto seď a slyš! pověsti hrůzy
zvěstuji tobě po pekelné chůzi;
o hněvu Božím slovo moje svědčí:
ale milost Božská neskončeně větší!“

Vypravuje poutník, co v pekle spatřil:
moře plamenův — břídké ďáblův pluky;
a kterak se život s věčnou smrtí sbratřil
na věčné, vždy nové zatracencův muky. —

Muž lesní pod dubem zamračený sedí,
nemluví slova — jen před sebe hledí.

Michael Norian

Vypravuje poutník, co v pekle slyšel:
úpěnlivé nářky — zlořečené klení —
volání pomoci — však nikoho není,
kdoby tu potěšil, kdo k pomoci přišel,
jen věčná kletba, věčné zatracení! —

Muž lesní pod dubem zamračený sedí,
nemluví slova — jen před sebe hledí.

Vypravuje poutník, jak znamením kříže
přinutil Satana, pekelné kníže,
rozkázati ďáblu, strůjci klamu zlého,
aby zase vrátil krví psanou blánu.
Protivil se ďábel pekelnému pánu,
nevrátil zápisu dle rozkazu jeho.

Rozlítíl se Satan a v zlosti své velí:
„Vykoupejte jeho v pekelné koupeli!“ —

Učinila rota dle jeho rozkazu,
připravila lázeň z ohně a mrazu:
s jedné strany hoří jako uhl zřítý,
s druhé strany mrzne v kámen ledovatý;
a když vidí rota míru naplněnu,
obrací zmrzlinu opak do plamenů.
Strašlivě řve ďábel, jako had se svíjí,
až ho pak již smysl i cit pomíjí.
Tu pokynul Satan, rota odstoupila,
a síla zas nová ďábla oživila.

Ale když propuštěn opět dýše lehce,
krví psané blány přec vydati nechce. —

Rozlítiv se Satan, káže ve svém hněvu :
„Nuže ať obejme pekelnou děvku!“ —
A byla ta děvka z železa skuta,
rámě vztažené k toužebné milosti :
přivinula ďábla na svá prsa krutá,
a zdrceny jsou všechny jeho kosti.
Strašlivě řve ďábel, jako had se svíjí,
až ho pak již smysl i cit pomíjí.
Tu pokynul Satan, panna povolnila,
a síla zas nová ďábla oživila.
Ale když propuštěn opět dýše lehce,
krví psané blány přec vydati nechce. —

I zařičel Satan poslední své slovo :
„Uvrzte jeho v lože Záhořovo!“ —

„V lože Záhořovo ? v Záhořovo lože ?“ —
volá v uděšení muž divý v lese,
hrozné tělo jeho osykou se třese,
a pot vyráží z tuhé čela kože.
„Lože Záhořovo ! — Záhoř je to jméno,
od matky mé někdy často vysloveno,
když učivala mne plésti rohože,
když mi rohožemi na mechu stlávala,
a vlčí kožinou mne přikrývala.
A nyní v pekle Záhořovo lože — ?
Však pověz mi ty — ty sluho Boží,

co čeká Záhoře na pekelném loži?“

„Spravedliva jest pomsty Boží ruka,
leč ukryto věčné jeho usouzení:
neznámáť mi sice tvá pekelná muka,
ale tvých zločinů nic menší není.
Nebo věz, že ďábel, slyše ona slova,
zhroziv se pokuty lože Záhořova,
krvavý zápis vrátil bez prodlení!“—

Stoletá sosna na chlumové stráni
hrdě vypíná k nebi své těmě:
i přijde sekera, sosna hlavu sklání,
a těžkým pádem zachvěje se země.

Divoký tur lesní v bujnosti své síly
z kořene vyvrací mocná v lese dřeva:
proboden oštěpem, potácí se chvíli,
a padne, v bolesti smrtelné řeva.—

Takto muž lesní. Poražen tou zvěstí
na zemi klesá ve smrtelném strachu;
řve a svíjí se, bije v hlavu pěstí,
nohy poutníkovy objímaje v prachu:
„Smiluj se, pomoz, pomoz muži Boží!
nedej mi dospěti k pekelnému loži!“—

„Nemluv takto ke mně! Červ jsem, roveň tobě,

bez milosti Boží ztracen věčně věkův:
k ní ty se obrať, od ní prose lékův,
a čiň pokání v pravé ještě době.“—

„Kterak mám se káti? viz tu na mé holi
ty řady vrubův: co jich tu jest koli —
spočti je, můžeš-li — ta známka každá,
každý ten vroubek jest jedna vražda!“—

I zvedne poutník, k zemi se nakloně,
hlíl Záhořovu — kmen mocné jabloně —
a zarazí ji v tvrdé skály téměř,
jako tenký proutek do zorané země.

„Tu kleč přede svědkem svých hrozných činů,
kleč ve dne v noci, ukrutný zlosynu!
Času nepočítej, nedbej žízně, hladu,
jedno počítej svých zločinů řadu,
lituj a pros Boha, aby smazal vinu.
Vina tvá jest velká, těžká, bez příkladu:
bez příkladu budiž i tvoje pokání,
a bez konce jest Boží smilování!
Tu kleč a čekej — až se v jedné době
z milosti Boží vrátím zase k tobě.“

Takto dí poutník, a jde cestou dále.—
A Záhoř klečí, klečí neustále;
klečí ve dne, v noci — nepije, nejí;
vzdychaje Božího prosí smilování.—

Michael Florian

Den po dni mine; již i sníh se shání,
ledové mrazy již již přicházejí:
a Záhoř klečí, prosit nepřestává —
ale na poutníka darmo očekává,
ten nepřichází, nevrací se k němu.
Bůh budiž milostiv muži kajicnému !

V

Devadesáte let přeletělo světem;
mnoho se zvrátilo zatím od té chvíle:
kdo onoho času býval nemluvnětem,
jest nyní starcem, do hrobu se chýle.
A však málo jich dožrálo k té době,
ostatní všickni jsou schováni v hrobě.
Jiné pokolení — cizí obličej —
vše ve světě cizí, kam se člověk děje:
jen to slunéčko modravého nebe,
jenom to nižádné proměny nevzalo;
a jako před věky lidí těšovalo,
tak i nyní ještě vždy blaží tebe!

Jest opět jaro. Vlažný větřík duje,
na lukách svěží kolébá se tráva;
slavík své pověsti opět vypravuje,
a fíjala novou zas vůni vydává.

Habrovým stínem hlubokého lesa
dvě poutníků se cestou ubírá:
shrbený stařeček, v ruce berlu nesa,
berlu biskupskou, věkem již se třesa,
a pěkný mládenec, ten jej podepírá.

„Posečkej, synu můj! rád bych odpočinul,
odpočinutí si má duše žádá!
Rád bych se již k otcům zesnulým přivinul,

ale milost Boží jinak mi ukládá.
Milost Boží velká! ta sluhu svého
mocně provedla skrz pekelnou bránu,
v úradě svém svatém povýšila jeho;
a protož duše má dobrořečí Pánu.
Pevně jsem doufal v tebe, Hospodine:
dejž, ať Tvá sláva na zemi spočine! —
Synu můj, žízním! ohledni se vůkol:
tuším, ač není-li mdlých smyslů mámení,
tuším, že mi blízké najdeš občerstvení,
aby byl dokonán můj života úkol.“

Odešel mládenec, v lesní zašel strany,
zdali by kde našel pramen uchovaný.
I dere se houštím, kráčí dál a dále,
až i se prodere k mechovité skále.
Ale tu náhle noha jeho stane,
a jako světluška večer létající,
leskne se podív v pěkné jeho líci:
divněť neznámá vůně k němu vane,
vůně nevýslovná, neskončené vnady,
jakoby v rajske vstupoval sady.
A když pak mládenec skrze husté chvoji
vzhůru se prodere a na skálu vkročí,
věc nepodobnou vidí jeho oči:
na holé skále strom košatý stojí,
strom jabloňový, v šíř se rozkládaje,
a na něm ovoce divné krásy zraje —
jablka zlatá — a z nich se nese
ta rajska vůně vůkol po všem lese.

I zplesalo srdce v mládencovu těle,

Michael Norian

a zrak jeho čilý jiskřil se vesele:
„Ach jistě, jistě! Bůh dobrotivý
stařečkovi k vůli tu své činí divy:
pro posilu jemu — místo chladné vody —
pustá v lese skála rajske nese plody.“

Ale jak s ochotou po jablku sáhne,
tak s uleknutím ruku zas odtáhne.

„Ty nech, netrhej — však jsi nesázel!“
hlas dutý, hluboký káže jemu z tuha,
blizký hlas, jakoby ze země vycházel,
neb nikdež vůkol neviděti druha.
Jen pařez veliký stojí vedlé něho,
po němž ostružiny s mechem se vinou,
a podál zbytky dubu prastarého,
kmen rozdrčený s šírou vydutinou.

Obešel jinoch peň, prohlíží dutinu,
obešel tu celou okolní krajinu:
však ani stopy nalezti nemoha,
žeby tu kráčela kdy lidská noha,
všudež jen pouhou viděti pustinu.

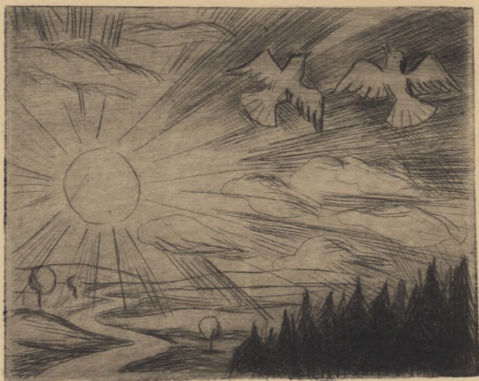
„A snad se ucho mé obluzeno šálí?
snad zvíře divoké zařvalo v dáli?
snad od vody v skále zvuk onen pocházel?“
dí k sobě sám jinoch: a nedbaje zvuku,
opět po jablku vztahuje ruku.

„Ty nech, netrhej — však jsi nesázal!“
hlas dutý hřmotněji zapovídá zase.
A když se mládenec ohlédl po hlase,
hle! pařez veliký mezi ostružinou
hýbati se počne, a z mechu se šinou
dlouhá dvě ramena, k jinochu měříce,
a nad rameny, jako smolné svíce
v mlhavé noci, dvě červených očí
z pod šedého mechu k němu se točí.

Zděsil se mládenec, a znamením kříže
znamená se jednou, po druhé a třetí:
a jak vyplašené z hnízda ostříže,
nehledaje cesty, nevida obtíže,
přímo se skály houštím dolů letí;
a zkrvavený od ostrých snětí,
na zemi padne k stařečkovi blíže.

„Ach pane, pane! zle je v tomto lese:
košatá jabloň na skále, na pláni,
a jabloň na jaře zralé plody nese,
a pařez veliký trhati je brání.
A ten pařez mluví, očima točí,
a chytá ramenem, kdo k jabloni kročí:
ach pane, ďáblovo tu jest panování!“

„Mýlíš se, synu můj! tuto milost Boží
své divy činí — budiž jemu sláva!
Vidím, že pouť moje již se dokonává,
rádost se tělo mé v zemi této složí! —

Michael Horian

Ještě mi posluž naposled, můj synu!
doved' mne nahoru, na skalnou planinu.“

Učinil tak jinoch: napřed cestu klestí,
a potom stařečka po ní musil vésti. —

A když již přišli nahoru k jabloni,
aj! tu se pařez ke stařečku kloní,
vztahuje rámě vstříc, a raduje se:
„Ach pane, pane můj! dlouhos nepřicházel:
hle tvá sazenice již ovoce nese,
ach utrhni, pane! však sám jsi sázel.“ —

„Záhoří! Záhoří! pokoj budiž tobě:
pokoj ti přináším v poslední své době!
Bez míry, bez konce jest milost Boží,
nás oba vytrhla pekelnému loži!
Propuť mne nyní již, jakož i já tebe:
nechť se tu popel náš vedlé sebe složí,
a ducha nechť vezmou andělé z nebe!“

„Amen!“ dí Záhoř. A v tom okamžení
sesul se ve skrovnou prachu hromádku;
a jen ostružina na holém kamení
zůstala státi, jemu na památku.

Zároveň i stařec mrtev na zem klesá —
pouť jeho pozemská již dokonána! —

I zůstal mládenec sám u prostřed lesa,
by ještě vykonal vůli svého pána.

Leč nad hlavou jeho té samé chvíle
vznášejí se dvě holubice bílé;
v radostném plesu vznášejí se vzhůru,
až i se vznesly k andělskému kůru.

Dobrého Dla sv. 108. Šesti lepty vyzdobil
Michael Florian, vysázela Eva Florianova,
na ručním lisu vytiskl Methoděj Florian
ve Staré Říši na Moravě v listopadu 1930.
Bylo tištěno: A 10 ex. na ručním Zandersu,
B 60 ex. na kartonovém holandském
japonu. Tento jest ze skupiny B

54.

DEO GRATIAS